

РОЗДІЛ 3 СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

УДК 376(477.87):616.28-008.14-053.2

DOI 10.32782/ped-uzhnu/2024-3-5

Кляп Маріанна Іванівна

ORCID ID: 0000-0003-4677-8718

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації,

спеціальної та інклюзивної освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

REGIONAL ASPECTS OF EDUCATION FOR CHILDREN WITH HEARING DISABILITIES: HISTORY AND PRESENT

У статті висвітлюється історія створення та подальшого функціонування в Закарпатті шкіл для дітей з порушеннями слуху. Методи дослідження: теоретичні – аналіз, порівняння та узагальнення інформації з науково-педагогічних видань та інтернет-ресурсів, синтез результатів дослідження. Метою дослідження було узагальнити інформацію про окремі аспекти роботи в Закарпатті шкіл для дітей із слуховою недостатністю, проаналізувати їхні можливості для проведення корекційної роботи та соціалізації вихованців.

Показано, що на початковому етапі відкриття школи для дітей з порушеннями слуху в м. Ужгород велике значення відіграли спільні зусилля центральних та місцевих органів влади, допомога громадських організацій. Ця школа не тільки проводила певну слухомовну роботу з учнями, давала початкову освіту, але й сприяла отриманню певних професійних умінь, тобто соціалізації вихованців. Реальна професійна допомога щодо корекції порушень слухового сприйняття учнів стала надаватися тільки в радянський період, коли до педагогічної роботи приступили фахівці-сурдопедагоги, а кабінети школи були обладнані звукопідсилювальною апаратурою. Вагомий внесок у процес підготовки випускників школи до самостійного життя було задіяно шляхом активного позакласного життя учнів через участь у спортивних секціях, творчих виставках та фестивалях. Відкриття в Закарпатті ще однієї школи для дітей з порушеннями слуху в м. Хуст дало змогу диференціювати ці заклади на школу для глухих та школу для слабочуючих. Стабільна та успішна робота обох спеціальних шкіл в регіоні свідчить про наявність рівного доступу до якісної освіти для дітей із слуховою недостатністю. Перспективи розвитку цих закладів освіти ми вбачаємо в активному використанні інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальному та корекційному процесах, удосконаленні професійної майстерності педагогів, посиленні виховної роботи з учнями з метою формування відповідального громадянина своєї держави.

Ключові слова: діти з порушеннями слуху, освіта для глухих дітей, спеціальна школа, слабочуючі учні, спеціальна освіта в Закарпатті.

The article dwells upon the history of the establishment and further functioning of schools for children with hearing impairment in Transcarpathia. Research methods: theoretical – analysis, comparison and generalization of information from scientific and pedagogical publications and Internet resources, synthesis of research results. The purpose of the study was to summarize information concerning certain aspects of schools work for children with hearing impairment in Transcarpathia, to analyze their possibilities in order to conduct corrective work and socialize pupils.

Joint efforts of central and local authorities and public organizations' assistance played an important role at the initial stage of school establishment for children with hearing impairments in Uzhhorod city. This school not only conducted a certain auditory and linguistic work with students, provided primary education, but also facilitated certain professional skills like socialization of pupils. Substantive professional help concerning auditory perception disorders remedy has been provided since soviet period, when deaf teachers began their pedagogical work, and school classrooms were equipped with sound-amplifying equipment. A significant contribution to the process of preparing school graduates for independent life has been achieved due to active extracurricular life of students like participation in sports sections, creative exhibitions and festivals. Establishment of another school for children with hearing

impairment in Khust, Transcarpathia region, promoted differentiation of these institutions into schools for the deaf and hearing impairment. Steady and successful work of both special schools in the region testifies equal access to quality education for children with hearing impairment. Further development of these educational institutions can be achieved by active use of information and computer technologies in educational and remedy processes, improving the professional skills of teachers, amplifying educational work with students thus forming a responsible citizen of their state.

Key words: children with hearing impairments, education for deaf children, special school, hearing disabilities, special education in Transcarpathia.

Постановка проблеми. У сучасному світі спільнота має об'єднувати всіх, хто живе поряд: різних за віком, національністю, соціальним статусом або релігійними вподобаннями, здорових та тих, хто має певні проблеми із здоров'ям, в тому числі й осіб з інвалідністю. Всі хочуть відчувати себе рівноправними членами суспільства, не зважаючи на наявні відмінності. Особливо це важливо для тих, кому реалізувати свої прагнення та здібності перешкоджають наявні порушення здоров'я: фізичні, психічні, сенсорні або їх поєднання. В часи війни ми маємо бути готовими до толерантного сприйняття та надання підтримки як нашим ветеранам, які часто повертаються до повсякденного життя з наслідками бойових поранень, так і тих людей, які внаслідок вродженого або набутого порушення мають труднощі у здобутті освіти, професійних навичок, повсякденного життя загалом. Зокрема, це люди з порушеннями слухового сприйняття – глухі та слухонегдуші. Проблеми із слухом, наявні в таких людей, призводять до порушень перш за все мовлення, а також орієнтації у просторі, моторики, мислення, а також труднощів у навчанні, здобутті певного фаху, соціалізації загалом [4, с. 78–79]. З метою надання освіти дітям з порушеннями слуху необхідні спеціальні заклади, які й відкривалися в різних європейських країнах упродовж XVIII–XIX століття. Масового характеру цей процес набув у XX столітті, в тому числі й в Україні [7].

Закарпаття на початку XX ст. входило до складу Австро-Угорської імперії. Події в закарпатській освіті зазначеного періоду відбувалися відповідно до шовіністичного австро-угорського законодавства, яке стояло на захисті імперських інтересів, але сприяло реалізації загальноєвропейських освітніх тенденцій того часу – надання права на освіту окремим категоріям дітей із порушеннями розвитку [1, с. 18].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти теорії та практики навчання та виховання дітей з порушеннями слуху знайшли своє відображення у працях ряду науковців: І. Соколянського, М. Ярмаченка, С. Кульбиди, О. Таранченка, О. Шевченка, В. Шевченка. Ці вчені в числі інших питань сурдопедагогіки проводили також

історико-педагогічні дослідження з питань заснування та розвитку шкіл для глухих та туговухих дітей, але в поле їхнього зору не потрапляли освітні заклади для зазначеної категорії дітей в Закарпатті. Проблеми відкриття та функціонування шкіл для дітей із слуховою недостатністю в Закарпатті було стисло висвітлено в дослідженні В. Химинця, П. Стрічека, Б. Качура та М. Талапачнича про освіту Закарпаття. А ця проблема потребує системного і комплексного дослідження.

Мета статті: узагальнити інформацію про історію відкриття та окремі аспекти функціонування в Закарпатській області шкіл для дітей з порушеннями слуху (глухих та слабочуючих), сучасні труднощі та перспективи.

Виклад основного матеріалу. У кінці XIX – на початку XX ст. система освіти в Закарпатті відчувала певні позитивні зрушення, пов'язані з піднесенням національно-визвольної боротьби всередині Австро-Угорської імперії. Національний гніт не був знищений, але політична верхівка імперії зрозуміла необхідність приведення шкільної системи у відповідність з потребами нового буржуазного суспільства: школи звільнялися від з-під контролю церкви і стали підпорядковуватися державі, було введено загальне обов'язкове навчання дітей віком від 6 до 15 років. Початкові та горожанські (неповні середні) школи, які почали функціонувати в рамках тодішньої освітньої реформи в Закарпатті, давали той мінімум знань, який дозволяв учням оволодівати певними господарським професіями, причому у горожанській школі могли навчатися тільки ті діти, які добре володіли угорською мовою [5, с. 402–403]. Наприкінці XIX ст. загалом в австро-угорській державі біля 60% населення було неписьменним, а в Закарпатті цей показник був набагато гірший з зв'язку з тим, що більшість населення краю не володіли державною на той час, угорською мовою [1, с. 17–18].

З огляду на обов'язковість отримання освіти дітьми певного віку виникла необхідність у відкритті школи для дітей закарпатців, які мали сенсорні порушення. Шкіл такого типу в Угорщині вже було 14, а в Закарпатті жодної, хоча на початок XX ст. на Закарпатті налічувалося близько 400 глухих дітей, які мали навчатися. Без такої

школи у цих дітей не було ніяких можливостей ні отримати хоча б початкову освіту, ні здобути якісь професійні вміння [2].

Школа для глухих дітей була відкрита в м. Ужгород у вересні 1904 року, в ній почали навчатися 13 учнів переважно із заможних сімей. Передували відкриттю цього закладу розпорядження Угорського королівського міністерства релігії та освіти № 40144 від 1901 року, довготривала переписка між міністерством і тогочасним керівництвом краю та міста, лист намісника краю меру міста Ужгород № 3409 за 1903 рік і нарешті рішення від 01.07.1904 р. про відкриття школи для глухих у приміщенні казарми, що не використовувалася, з виділенням 1000 крон для утримання інтернату. Згодом фінансування було збільшене за рахунок коштів міністерства та благодійних внесків. Опікувалися школою в той час жіноча рада та патронажна (Червоний хрест) рада м. Ужгород, які складались з високошанованих осіб. За утримання дитини в цій школі батьки щорічно платили 405 крон, хоча були діти і з незаможних сімей, які знаходилися на повному державному утриманні. В інтернаті проживали діти з 5 районів краю. Освітній процес забезпечували кваліфіковані фахівці, яких направляли з Будапешта. Метою навчання в школі було не тільки дати учням навички розуміння голосового мовлення та спілкування, початкову освіту, але й засвоєння загальних відомостей, необхідних у практичному житті. Вже з 15-річного віку школярі упродовж 3-4 років оволодівали при школі певними професіями: хлопці – лозоплетінням, дівчата – швейною справою. У школі були обладнані 8 класів, учительська, приміщення для образотворчої діяльності, приміщення для вихователів, спальні та квартира директора. У дворі знаходився зал для фізкультури, їдальня, ізолятор, кухня, підсобні приміщення. До 1909 року в школі вже діяли 5 класів, в яких навчалось більше 50 учнів, працювали 5 вчителів, 2 вихователі та лікар Арнольд Райсман, який безкоштовно лікував дітей. У школу приймали глухонімих дітей 7–10 років, за винятком тих, які пізно втратили слух, мали залишки мови, але не могли навчатися у звичайній школі. У 1909 році було проведена перевірка діяльності школи фахівцями з м. Будапешт, які позитивно оцінили перші результати роботи [2].

У 1910–1911 н.р. в Ужгородській школі для глухонімих вже в 6 класах навчається 68 учнів. У 1912 році порушується питання про працевлаштування випускників закладу. За угодою з власниками заводу по переробці каменю хлопцям

пропонували навчатися професії шліфувальника каменю, а згодом працювати на цьому підприємстві. У 1914 році починають здійснюватися деякі заходи щодо переходу школи, де функціонують вже 9 класів на 86 учнів, на повне державне утримання, але перша світова війна перешкодила цьому. Приміщення школи віддають під шпиталь, вчителі йдуть на фронт, школа припиняє свою роботу. У березні 1915 року школа для глухонімих в м. Ужгород знову починає функціонувати, але працюють тільки 3 класи з 23 учнями.

Після закінчення першої світової війни за Сен-Жерменською мирною угодою територія Закарпаття включено до складу Чехословацької республіки, згідно з конституцією якої за цією територією закріплюється назва «Підкарпатська Русь». Нова влада взялася за реформування всієї системи освіти краю, в тому числі відбулися зміни у роботі школи для глухих [6, с. 352–361]: школа перейшла на навчання з угорської мови на руську (українську) мову, змінилося й керівництво закладу. Удосконалювалася й професійна підготовка випускників: дівчата навчалися шити та вишивати, хлопці – заготовляти та готувати лозу до плетіння, виготовляти з лози вироби широкого вжитку, в класах трудового навчання відкрилися повноцінні майстерні. У свідоцтвах про закінчення школи випускникам робили запис про отримання конкретної професії. Під час другої світової війни приміщення школи знову віддають під військові потреби, школа на певний час евакуйована в с. Волосянка на Березнянщині, але там також навчальний процес йде з перервами. На новому місці водночас з навчанням теж продовжується професійна підготовка випускників за професіями швеї та кошикаря.

Після закінчення другої світової війни і входу Закарпаття до складу радянської держави школа-інтернат для глухих продовжує працювати в м. Ужгород, переводиться на фінансування з державного бюджету. Вперше керівником закладу стає фахівець-сурдопедагог В. Радченко, яка організовує навчання учнів на фаховій науково-методичній основі, передає свій досвід роботи іншим учителям. Влітку 1945 року при школі були проведені двомісячні курси перепідготовки вчителів, що дало змогу спрямувати для роботи в цій школі ще 13 педагогів. Поступово у закладі зростає кількість класів до 9, в яких навчається більше 100 учнів. Згодом добудовується корпус для дошкільнят, що дало змогу прийняти до закладу ще 48 вихованців [2].

У 50-х роках ХХ ст. завдяки цілеспрямованій роботі керівництва школи зміцнюється

фахівцями-сурдопедагогами педагогічний колектив (працюють 5 вчителів-дефектологів), школа переходить у 1955 році на новий навчальний план для шкіл такого типу, розробляється окрема програма з фізичного виховання, починається активна гурткова робота для школярів, зокрема започатковується гурток читання з губ. З 1960 року школа переходить на новий 8-річний термін навчання, учні отримують знання за 5 класів масової школи. У 60-х роках минулого століття, розуміючи необхідність зростання контингенту школярів з порушеннями слуху та створення для них комфортних умов для навчання та відпочинку, за кошти Українського товариства глухих споруджується нове 3-поверхове приміщення школи, спеціальний корпус для майстерень та для дітей дошкільного віку (директор школи В. Шпонтан). Це дало можливість збільшити у закладі кількість класів та школярів: у 1979 році в школі нараховувалося 230 учнів у 23 класах, педколектив збільшується до 70 педагогів, з них 50 осіб з вищою освітою, в тому числі 7 фахівців-дефектологів.

Удосконалюється й методична робота в закладі. За ініціативи директора школи С. Шуби у 1976 році у закладі організуються курси підвищення кваліфікації для педагогів, школа отримує нові навчально-методичні посібники, організоване нове методичне об'єднання «слуховиків», яке проводить велику роботу з розвитку слухового сприймання та формування мовлення у глухих дітей. Згодом створюється шкільний методичний кабінет, започатковується робота фахового психолого-педагогічного семінару (керівник В. Скоба), ведеться робота щодо наповнення бази та систематизації диференційованих завдань з предметів, що враховували вікові та індивідуальні особливості учнів з порушеннями слуху.

У 1992–1993 н.р. відповідно до «Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку» заклад стає школою I–II ступенів, розробляються нові навчальні програми з предметів з урахуванням психофізичних особливостей школярів із слуховою недостатністю, особливо із варіативної складової навчальних планів. У зв'язку з відкриттям у м. Хуст школи такого ж типу кількість учнів у закладі поступово зменшується і в кінці 90-х років становить біля 100 учнів у 11 класах. Оптимізується й кількість педагогів – 40 осіб, однак зростає фаховий рівень учителів, в тому числі й за рахунок курсів, які проводять на базі школи науковці з Інституту дефектології АПН України (ініціатор – заступник

директора з навчально-виховної роботи Н. Бушко). У школі введено в дію програму для спеціальних дошкільних закладів «Виховання і навчання дітей дошкільного віку з вадами слуху»; «Програми індивідуальних занять з розвитку слухо-зоро-вібраційного сприймання усного мовлення та формування вимови для шкіл глухих; підготовчий, 1–5 класи». Очолює слуховий кабінет талановитий сурдопедагог А. Герзанич, кабінет обладнаний звукопідсилувальною апаратурою колективного використання, аудіометром. Педколективом приділяється велика увага особистісно-орієнтованому навчанню і вихованню школярів. Вивчається, узагальнюється та поширюється передовий педагогічний досвід, застосовуються нові технології викладання [2].

Нове тисячоліття ставить нові вимоги до підготовки випускників шкіл України, в тому числі осучаснюються вимоги до випускника спеціальної школи. У січні 2002 р. у школі відкрито комп'ютерний клас (6 комп'ютерів, подарованих облдержадміністрацією), за рахунок годин варіативної частини для учнів вводяться заняття з комп'ютерної грамотності, що мають чітко виражену практичну спрямованість. Підвищувати необхідно й рівень соціалізації школярів, удосконалювати сприймання мовлення та спілкування з оточуючими. У серпні 2002 р. за рахунок коштів обласного управління освіти і науки облдержадміністрації школу забезпечено новою звукопідсилувальною апаратурою колективного користування (6 комплектів) НВП «Вабос». За кошти спонсорів закуплено персональний спеціальний слуховий апарат для слухомовної роботи та навчання (PE 300 FM system), що дає можливість працювати з дитиною на відстані. За рахунок варіативної частини навчального плану вводяться години жестового мовлення. За кошти обласного Фонду інвалідів в школу закуплено 1 комплект апаратури «Радіоклас», цією апаратурою поповнено слуховий кабінет, що дало можливість значно підвищити рівень роботи із школярами. У закладі не тільки забезпечується високий рівень навчальної та корекційно-розвиткової роботи, але й проводяться різноманітні заходи виховного спрямування: вечори профорієнтації, предметні тижні, мовні ранки, цікаві і незабутні свята осені, відзначення Дня осіб з інвалідністю, новорічні свята, Шевченківські тижні, святкування Дня Матері тощо. Учні школи є переможцями численних спортивних змагань, учасниками творчих виставок, фестивалів «Повір у себе».

З 1 вересня 2006 року навчальний заклад підвищено у статусі. Тепер це – Ужгородська

спеціальна школа-інтернат для глухих дітей І–ІІІ ступенів. Вперше на Закарпатті діти з порушеннями слуху отримали можливість здобути атестат про середню освіту за денною формою навчання (до того часу можна було тільки у вечірній школі). З серпня 2009 року відповідно до нового Положення про спецшколи заклад має назву Ужгородська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат І–ІІІ ступенів Закарпатської обласної ради. На базі школи проходять численні науково-методичні семінари за участі фахівців-науковців з кафедри сурдопедагогіки Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, Всеукраїнська конференція «Педагогічні читання», де розглядаються актуальні питання навчально-виховного процесу шкіл глухих та слабочуючих, науково-практичні семінари з колегами із Словаччини та Італії, міжобласний науково-практичний семінар: «Інноваційні технології підтримки навчання дітей з особливими потребами. Прикладні інформаційні технології вивчення української жестової мови» (2016 р.) тощо. Високий рівень роботи закладу, який відзначатиме 120 років з дня створення, забезпечує висококваліфікований колектив, що налічує більше 50 педагогів, з них 15 мають фахову вищу освіту сурдопедагогів, більше 10 мають педагогічні звання «вчитель-методист» та «старший вчитель», більшість колективу мають присвоєну кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» [2].

Творчі пошуки нових шляхів вирішення проблем навчання і виховання дітей з порушеннями слуху педагогічний колектив спрямовує на вирішення завдань, які ставить перед собою школа, а саме:

- створення ефективної системи, здатної надавати глухим дітям якісні освітні послуги;
- створення можливостей для постійного професійного зростання педагогів та впровадження сучасних освітніх технологій у освітній процес;
- забезпечення комфортних та безпечних умов розвитку дитини, реалізації її природного потенціалу.

Крім Ужгородської школи освітні послуги для дітей з порушеннями слуху надаються також в м. Хуст. З метою наближення місця навчання дітей до місця проживання їх сімей у 1952 році розпочала свою діяльність Хустська спеціальна школа-інтернат для дітей зі зниженим слухом. Школа розміщала у двох корпусах – навчальному та спальному. Педколективу необхідно було провести велику агітаційну та організаційну роботу, щоб виявити дітей із зниженим слухом у віддалених гірських районах Закарпаття (Міжгірський,

Воловецький, Рахівський, Тячівський тощо) і переконати їхніх батьків у перевагах навчання дітей у спеціальному закладі інтернатного типу. Спочатку в закладі було лише 25 учнів, а під кінець навчального року контингент зріс до 70 школярів [3]. Сформувався й колектив учителів, однак не вистачало фахівців-сурдопедагогів. Цю проблему вирішували шляхом навчання частини вчителів на заочному відділенні дефектологічного факультету Київського педінституту.

У 1974 році Хустська школа реорганізовується в заклад для слобочуючих дітей, а глухі учні переводяться на навчання до Ужгородської школи. Таким чином кожен із закладів отримав свою спеціалізацію. На той час у м. Хуст вже навчалось понад 130 учнів визначеної категорії.

У 70–80 роках ХХ ст. Хустська спецшкола мала великі проблеми з приміщеннями, частина з яких були знесені у відповідності з міськими будівельними планами. Тому в цей час керівництво закладу (директори І. Бучок, Ю. Сакалош) займалося спорудження нових приміщень, а школа працювала над проблемою втілення в навчально-виховний процес перехідних навчальних програм та нової методики слухомовної роботи. З'явилася й більша можливість займатись слухомовною і соціальною реабілітацією дітей з порушеннями слуху в позаурочний час. Кожній дитині приділялося максимум уваги і часу протягом всього дня.

Після завершення будівництва школи для учнів із слуховою недостатністю будуть створені всі необхідні умови для комфортного проживання та навчання. У школі є більше 10 навчальних класів, 1 кабінет слухомовної роботи та 4 кабінети індивідуальної роботи, методичний кабінет, кабінет математики, 2 кабінети інформатики, кабінети ритміки, кулінарії, естетичного виховання, кабінет психолога, 2 ігрові кімнати, їдальня, швейна та лозоплетільна майстерні, медичний кабінет, бібліотека, спальні кімнати з кімнатами гігієни. У школі функціонують актовий, спортивний та тренажерний зали, механізована пральня, інформаційно-консультаційний кабінет для батьків. Усі навчальні кабінети та класи обладнані сучасною звукопідсилювальною апаратурою, підключені до мережі Інтернет. У кожному класі є ноутбук, проєктор, телевізор, екран, що дозволяє на сучасному рівні здійснювати освітній процес. Належним чином в школі організована позаурочна робота, чільне місце серед якої займають гуртки (музичний оркестр, настільний теніс, волейбол, футбол, народний танець, образотворче мистецтво, художня вишивка, народні ремесла (лозоплетіння),

комп'ютерна абетка, юний еколог, ЛФК). Вихованці школи неодноразово ставали переможцями виставок та спортивних змагань різного рівня.

За роки існування школи випущено біля 700 вихованців з порушенням слуху. Серед випускників Хустської спеціальної загальноосвітньої школи I–III ступенів Закарпатської обласної ради є педагоги, зубні техніки, швеї, столяри, автомеханіки. Троє випускників отримали вищу освіту, двоє з них працюють педагогами в рідній школі [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загальноєвропейські тенденції розвитку шкільництва у кінці XIX – на початку XX ст. реалізувалися в освіті Закарпаття через відкриття в м. Ужгород школи для дітей з порушеннями слуху. Заклад не тільки проводив мовнослухову роботу, але й надавав початкову освіту та створював умови для отримання учнями початкових професійних навичок. Робота школи була поставлена на професійну фахову основу тільки в радянській період, завдяки фахівцям-сурдопедагогам, які поповнили педколектив після завершення радянсько-німецької війни. Це дозволило удосконалити корекційну діяльність в закладі, наповнити кабінети звукопідсилювальною апаратурою, обладнанням для слухомовної роботи, підвищити

рівень науково-методичної роботи в школі. Відкриття в м. Хуст ще однієї спеціальної школи для слабочуючих дітей – це реалізація горизонтальної диференціації у спеціальній освіті. Обидва заклади спрямовані на забезпечення якісною освітою та корекційною допомогою дітей із слуховою недостатністю, створення для них максимально сприятливих умов для навчання, отримання первинних професійних навичок, соціалізації загалом. Перспективи подальшої роботи цих закладів ми вбачаємо у використанні новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому та реабілітаційному процесі в закладах, удосконаленні науково-методичної роботи педколективу з метою підвищення рівня професійної діяльності кожного педагога, сприяння формуванню в учнів гармонійної особистості на українській національній основі, підготовці відповідального громадянина нашої держави, готового до свідомої трудової діяльності та захисту своєї Батьківщини.

У подальших дослідженнях будемо вивчати створення та функціонування в регіоні школи для дітей з порушеннями зору, а також шкіл для дітей з інтелектуальними порушеннями, аналізувати стан всієї системи спеціальної освіти Закарпаття на сучасному етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гомоннай В.В., Росул В.В., Талапканич М.І. Школа та освіта Закарпаття. Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського комітету у справах преси та інформації, 1997. 248 с.
2. Золоті сторінки історії школи. URL: <http://www.specdeef.uz.ua/school>
3. Історія Хустської спеціальної школи-інтернату I–III ступенів. URL: https://khust-internat.at.ua/index/istorija_khustskoj_specialnoj_zagalnoosvitnoji_shkoli_internat_i_iii_stupeniv/0-6
4. Колишкін О.В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2015. – 392 с.
5. Нариси історії Закарпаття. Том 1 (з найдавніших часів до 1918 року). – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського комітету у справах преси та інформації, 1993. – 436 с.: 76 с. іл.
6. Нариси історії Закарпаття. Т. II (1918–1945). Редакційна колегія І. Гранчак, Е. Балагурі, І. Грицак, В. Ілько, І. Поп: історія. – Ужгород: видавництво «Закарпаття», 1995. – 663 с.
7. Шевченко В.М. Розвиток спеціальної освіти для дітей з порушеннями слуху в Україні (XIX– початок XX ст.). URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/22008>